

دستاورد و نکات مهم

عصر یکپارچگی و شکوفایی (فصل ۵)

ایرانی متحد و یکپارچه (درس ۹، نهم)

دیر: صفوی

سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰

فارس، بهرم

ایرانی متحد و یکپارچه

اوضاع سیاسی ایران هنگام تاسیس حکومت صفوی

همزمان با به قدرت رسیدن صفویان ایران با دو دسته از مشکلات درگیر بود.

✓ مشکلات داخلی:

- در ایران حکومت واحد و قدرتمند وجود نداشت .
- ایران دچار تجزیه و تفرقه شده بود.
- حاکمان بخش های مختلف ایران با هم در جنگ بودند،
- به همین دلیل امنیت و آرامش شهرها و روستاها از بین رفته بود
- و امور کشور مختل شده بود.

✓ مشکلات خارجی

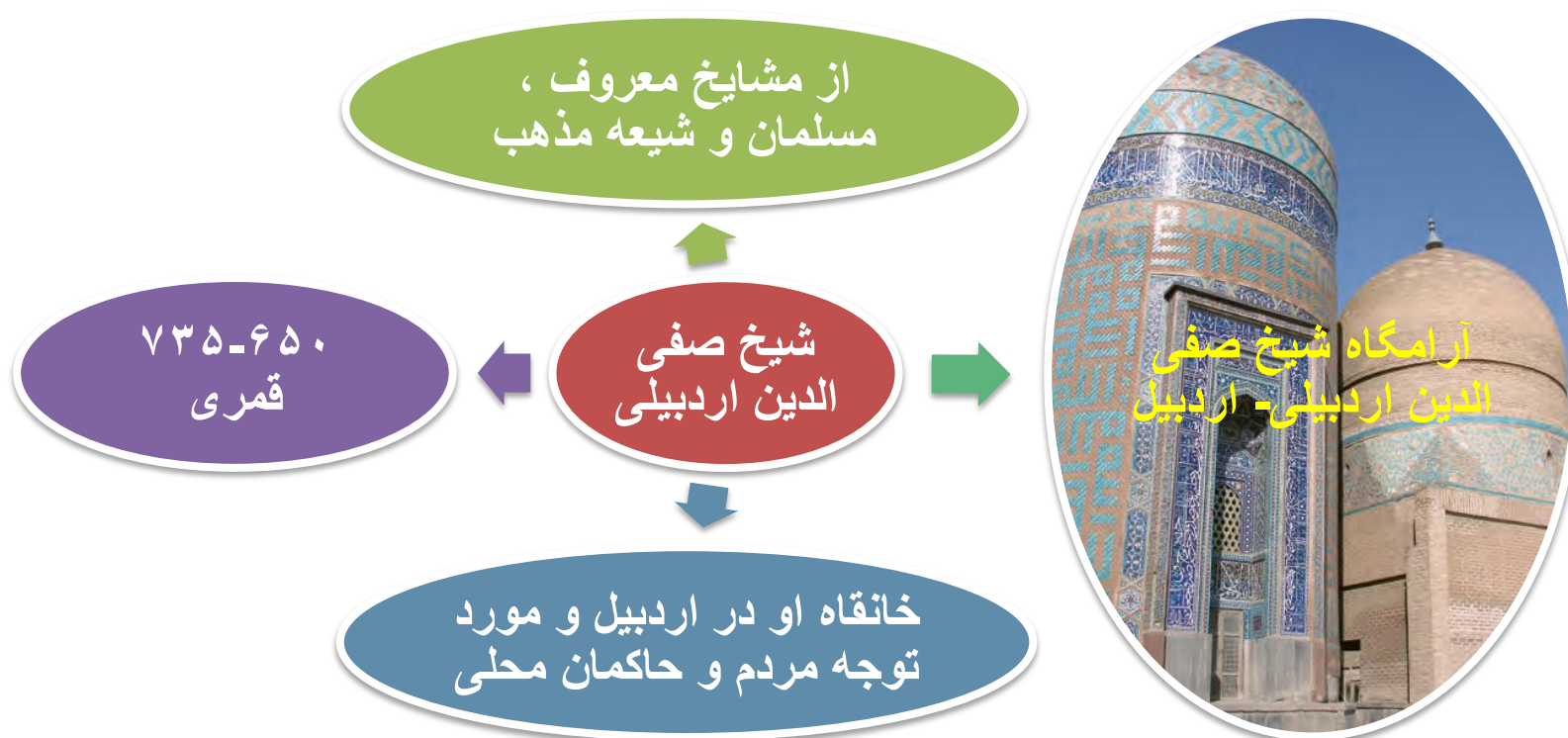
- در همسایگی ایران کشورهایایی بودند که در فکر گسترش قلمرو خود بودند. از جمله امپراتوری عثمانی که با حمله های پیاپی به سرزمین های هم جوار ، بر قلمرو خود می افزود.
- سلطان عثمانی خود را خلیفه مسلمانان می دانست و به ایران طمع داشت و از غرب به ایران حمله می کرد.
- در شمال شرق ایران (ماوراء النهر) ازبک ها قدرت گرفته و به مرزهای ایران حمله می کردند. *Gsafavi*

فعالیت ۱

تهدیدات داخلی	تهدیدات خارجی	پیامد و مشکلات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی
<ul style="list-style-type: none"> ■ تفرقه و تجزیه سیاسی داخلی ■ اختلاف، درگیری و جنگ‌های داخلی میان مدعیان حکومت و حاکمان داخلی ■ عدم انسجام و اتحاد اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> ■ هجوم و غارتگری ازبکان در مناطق شمال شرق ایران ■ توسعه‌طلبی امپراتوری عثمانی برای تسلط بر ایران 	<ul style="list-style-type: none"> ■ از رونق افتادن تجارت داخلی و خارجی ■ رکود و کساد فعالیت‌های اقتصادی (کشاورزی و صنعت) ■ از بین رفتن ثبات و آرامش سیاسی ■ نبود امنیت و آسایش اجتماعی ■ رکود و کساد فعالیت‌های علمی، فرهنگی و هنری

← کاربرد شماره ۷

شکل گیری حکومت صفوی

پس از مرگ شیخ صفی الدین اداره خاقان وی به فرزندان رسید
بیشتر آن ها افراد با نفوذ و مبارز بودند.

برای ترویج و گسترش **فرهنگ شیعه** تلاش بسیار کردند.
در نتیجه فعالیت آن ها ، ایل های مختلف ترک در **مناطق شمال و شمال غربی**
ایران شیعه شدند.

مهم ترین طرفداران خاندان شیخ صفی اردبیلی ۷ طایفه ترک به نام
قزلباش ها (سرخ سر، به دلیل کلاه های سرخ رنگی که به سر داشتند) بودند

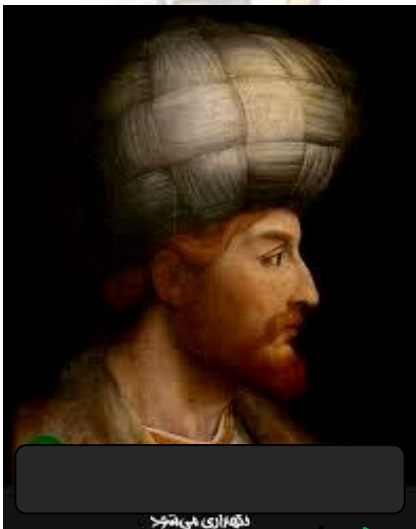
در ابتدای قرن ۱۰ ق یکی از نوادگان شیخ صفی به نام شاه اسماعیل به قدرت رسید.

اقدامات شاه اسماعیل صفوی

- ❖ به کمک نیروی نظامی **قزلباش ها** ، نخست حکومت های محلی در شمال غربی را شکست داد.
  - ❖ پس از **تسلط بر تبریز** خود را شاه ایران خواند و **تبریز** را به عنوان پایتخت انتخاب کرد.
  - ❖ پس از **تاجگذاری مذهب شیعه** را مذهب رسمی کشور اعلام کرد
- (از جمله اقدامات شاه اسماعیل که تاکنون باقی است.)
- ❖ سپس حاکمان مناطق مختلف را یکی پس از دیگری از میان برداشت.
  - ❖ با شکست از بکان بر سراسر ایران مسلط شد.

نتیجه اقدامات شاه اسماعیل صفوی:

- ۱- در نتیجه موفقیت های سیاسی و نظامی شاه اسماعیل ، حکومت کشور ما یکپارچه ، مستقل و نیرومند شد.
- ۲- قلمرو ایران به حدود قلمرو دوره ساسانیان رسید.
- ۳- حکومت صفوی همه اقوام ایرانی را تحت حاکمیت خود گرفت ، و موجب هم بستگی و اتحاد بیشتر ایرانیان شد.

نگاره‌ای از شاه اسماعیل

فعالیت شماره ۲: تغییرات مهم سیاسی، اجتماعی و مذهبی در ایران با تاسیس حکومت صفوی

فعالیت ۲

تغییرات مهمی که با شکل‌گیری حکومت مرکزی قدرتمند صفویه در ایران به وجود آمد:

سیاسی: تفرقه، تجزیه و کشمکش‌های سیاسی مدعیان قدرت و رقابت و درگیری حاکمان محلی جای خود را به یکپارچگی و اتحاد سیاسی داد.

اجتماعی: در نتیجه تسلط سیاسی حکومت متمرکز و واحد صفویه بر سرتاسر ایران، اقوام ایرانی از پراکندگی و تشتت خارج شدند و انسجام و وحدت اجتماعی بیشتری نسبت به گذشته پیدا کردند. بنابراین در دوره صفویه همبستگی و اتحاد مردم ایران دوچندان شد.

مذهبی: شاه اسماعیل اول بلافاصله پس از تسلط بر تبریز و اعلان تأسیس حکومت صفوی، مذهب شیعه دوازده امامی را که زمینه‌های پذیرش آن در ایران قبلاً فراهم آمده بود، رسمی کرد. سپس به تدریج در زمان شاهان بعدی صفوی، آموزه‌ها و معارف شیعه در ایران گسترش و ترویج یافت.

در اواخر قرن سیزدهم میلادی در منطقه آسیای صغیر (ترکیه امروزی) حکومت مقتدری وجود نداشت و این منطقه توسط حاکمان محلی اداره می‌شد تا اینکه شخصی به نام عثمان به کمک قبیله‌اش توانست به تدریج مناطق مختلف آسیای صغیر را تصرف و سلسله عثمانی را پایه‌گذاری کند.

آغاز و پایان حکومت عثمانی

قبیله عثمان از ترکان مسلمانی بودند که پیرو خلیفه عباسی بودند. با از بین رفتن خلافت عباسی توسط مغولان، دیگر خلیفه‌ای وجود نداشت. پس از آن پادشاهان سلسله عثمانی خود را خلیفه خواندند و مدعی شدند که مسلمانان باید از آنها پیروی کنند. آنها به گسترش سرزمین‌های خود پرداختند و توانستند مناطق گسترده‌ای در سه قاره آسیا، آفریقا و اروپا تصرف کنند. با تشکیل حکومت شیعه و قدرتمند صفوی در ایران، آنها به بهانه اینکه خلیفه و رهبر جهان اسلام هستند، به جنگ با صفویان پرداختند و همواره سعی داشتند تا با از بین بردن این سلسله، ایران را جزئی از قلمرو خود بنمایند. عثمانیان ششصد سال حکومت کردند و با پایان جنگ جهانی اول، از بین رفتند.

ازبک ها در شرق

عثمانی ها در غرب

شاه اسماعیل

مهم ترین دشمنانی که مرتب به ایران در زمان صفویان حمله می کردند:

سلطان عثمانی از شکل گیری

➤ سلسله قدرتمند

➤ مستقل

➤ شیعه مذهب

صفویه ناخشنود بود.

نقاشی رنگ روغن از جنگ چالدران در کاخ چهل ستون

جنگ چالدران (نزدیک شهرخوی امروزی)

بین ایران و عثمانی در زمان شاه اسماعیل صفوی و سلطان سلیم عثمانی رخ داد.
در این جنگ سپاه عثمانی به دلیل داشتن سلاح های آتشین (توپ و تفنگ) پیروز شد، ایرانیان فاقد این سلاح ها بودند.

در نتیجه تبریز (پایتخت) اشغال شد ولی مقاومت و مبارزه مردم عثمانی ها را وادار به عقب نشینی کرد.

شهدای جنگ چالدران (شهید گاه)

صفوی دبیر مطالعات اجتماعی، فارس، جهرم

شاه تهااسب

➤ دومین پادشاه صفوی

➤ پسر شاه اسماعیل

➤ از اقدامات او پس از رسیدن به قدرت

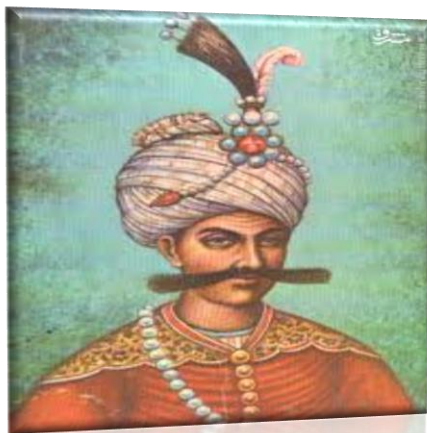
۱- به اوضاع داخلی سرو سامان داد ۲- دفع حمله ازبک ها و عثمانی ها ۳- تثبیت و تحکیم حکومت صفوی

۴- انتقال پایتخت از تبریز به قزوین (به دلیل این که تبریز در معرض

حمله های عثمانی بود)

۵- برقراری ارتباط مسالمت آمیز با کشورهای همسایه و مسلمانان

۶- داشتن جایگاه علمی و جدی در اداره کشور برای برخی از فقهای بزرگ شیعه

شاه عباس اول

❖ قدرتمندترین پادشاه صفوی (اوج قدرت صفویان)

❖ پنجمین پادشاه حکومت صفویان

❖ شکست عثمانی ها و ازبک ها و عقب راندن آن ها تا پشت مرزهای ایران

❖ انتقال پایتخت از قزوین به اصفهان

❖ آباد کردن اصفهان به عنوان پایتخت

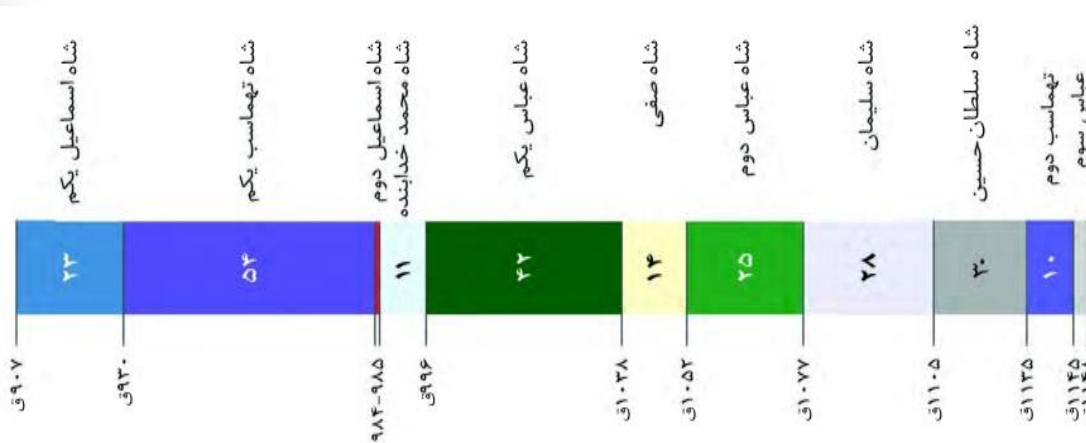
اوج قدرتمندی حکومت صفوی: شاه عباس

تثبیت و تحکیم حکومت صفوی: شاه تهااسب

تاسیس حکومت صفوی: شاه اسماعیل

ان در زمان صفویان (شاه عباس)

حکومت صفوی در سرآشویی سقوط

پس از مرگ شاه عباس اول ۴ پادشاه به قدرت رسیدند که بعضی از آن ها لیاقت و توانایی اداره کشور را نداشتند.

دلیل بی لیاقتی و ناتوانی شاهان صفوی بعد از شاه عباس اول

سیاست کشتن و کور کردن شاهزاده ها
 جلوگیری از حکومت آن ها بر ولایات
 در نتیجه این سیاست آن ها شیوه کشورداری را یاد نمی گرفتند.

نتیجه ضعف و بی لیاقتی پادشاهان صفوی (پس از شاه عباس اول)

مقام های کشوری و لشکری دچار اختلاف و درگیری شدند، و از انجام مسئولیت های مهم باز ماندند.

بنابراین امور کشور مختل شد. هرج و مرج کشور را فرا گرفت.

در چنین اوضاع نابسامانی گروهی از افغان ها (به رهبری محمود افغان) در قندهار شورش کردند و پس از پیروزی بر حاکم آن جا به طرف اصفهان حرکت کردند،

سلطان حسین که در اواخر حکومتش ضعیف شده بود نتوانست در مقابل افغان ها مقابله کند، پس از چند ماه محاصره، تسلیم شد و محمود افغان بر اصفهان و قسمت هایی از ایران مسلط شد.

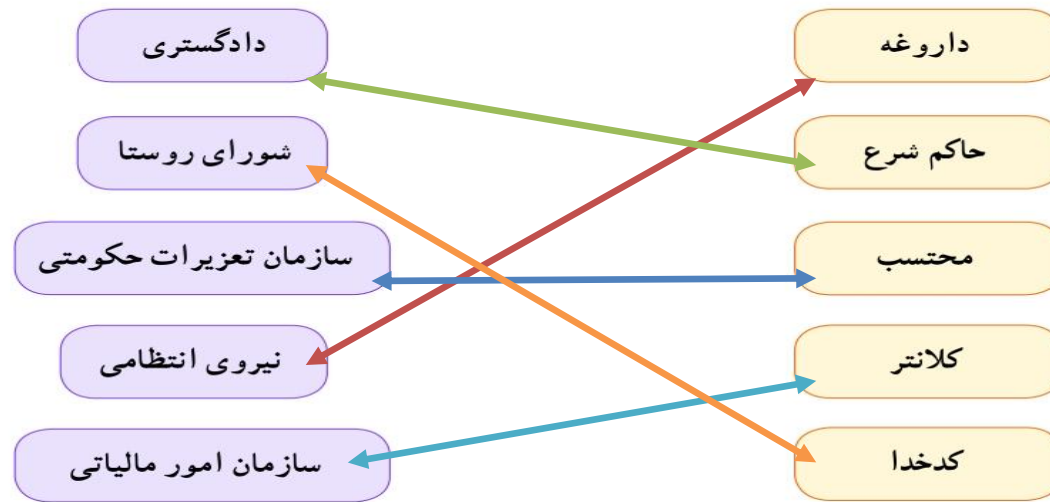

صفویان چگونه کشور را اداره می کردند؟

- ۱ در راس حکومت پادشاه قرار داشت .(شاه اختیارات فراوان داشت ، با استبداد کشور را اداره می کرد، حکومت مرکزی ایران قدرتمند بود. همه مقامات کشوری و لشکری مطیع شاه بودند و اجازه مخالفت با خواست شاه نداشتند.)
- ۲ دو مین مقام مهم وزیر بزرگ (اعتماد الدوله) بود. و مسئول امور مالی و اداری کشور بود ولی در مقابل شاه اختیارات چندانی نداشت.
- ۳ فرماندهان نظامی نیز در اداره کشور نقش مهمی داشتند.(آن ها علاوه بر فرماندهی سپاه ،حاکم ولایات نیز بودند.

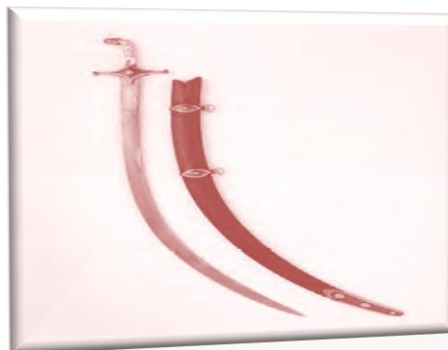

از طریق وصل کردن عبارت های دو ستون، مشخص کنید که در زمان کنونی چه نهادهایی، وظایف صاحب منصبان دوره صفویه را انجام می دهند؟

کاربرگه شماره ۸

تندیس امام قلی خان در جزیره قشم : امام قلی خان، فرمانده ای شجاع بود که در زمان شاه عباس، نقش مهمی در آزادسازی سواحل و جزایر جنوبی ایران از اشغال برتغالی ها داشت. او همچون پدرش الله وردی خان به فرهنگ و عمران و آبادانی علاقه فراوانی داشت اما بی آنکه خطایی کرده باشد با فرزندانش به دستور شاه صفی به قتل رسید.

علت قدرتمندی حکومت مرکزی در زمان شاه عباس اول (اوج قدرت صفویان)

تا زمان شاه عباس اول سران قزلباش ها حاکم ولایات مختلف بودند.

شاه عباس برای

۱ تقویت حکومت مرکزی

۲ جلوگیری از نافرمانی و بی نظمی سران ایل قزلباش

حکومت ولایات را به افرادی به غیر از قزلباش ها سپرد .

۳ - سپاه جدیدی به غیر از قزلباش ها تشکیل داد،

و با کمک ارو پاییان ، سپاه جدید را به توپ و تفنگ مجهز کرد.

اروپاییان در راه ایران

هم زمان با به قدرت رسیدن صفویان ← با پشت سر گذاشتن قرون وسطا (عصر تاریکی) توسط کشورهای اروپایی

قرن های شانزدهم تا نوزدهم میلادی در تاریخ ارو پا قرون جدید می نامند. (در این زمان از جنبه های مختلف

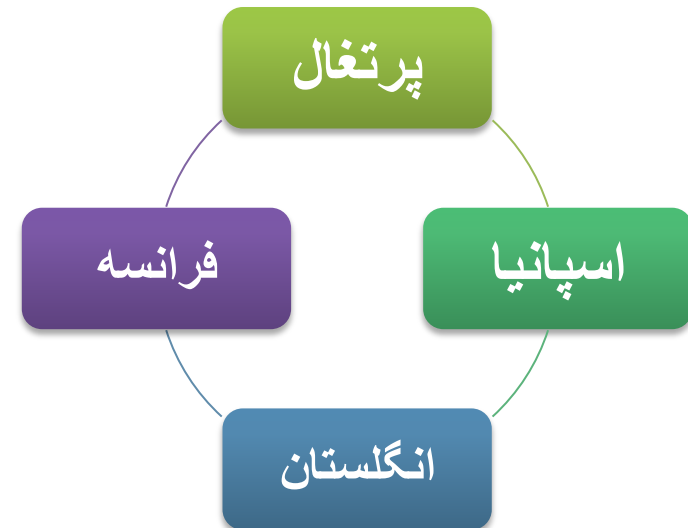
فرهنگی ، سیاسی ، مذهبی و .... اروپاییان تغییرات بسیار زیادی کرده بودند.)

ساختن کشتی های بزرگ و مجهز به توپ های جنگی توسط ارو پاییان

➤ غارت ملت ها و سرزمین های دیگر

➤ مستعمره کردن بخش های وسیعی از قاره های آمریکا، آفریقا ، آسیا

کشورهای پیشگام استعمار

در آستانه تاسیس حکومت صفوی ، پرتغالی ها جزایر و سواحل جنوبی (قشم ، بوشهر ، جزیره هرمز و ....) را تصرف کرده بودند ، و تجارت در دریای عمان و خلیج فارس را بر عهده گرفته بودند.

قلعه پرتغالی ها در هرمز

شاه اسماعیل نتوانست مناطق اشغالی جنوبی را از دست پرتغالی ها آزاد کند ← دلیل: نداشتن کشتی جنگی

شاه عباس چگونه توانست پرتغالی ها را از سواحل و جزایر جنوب بیرون راند؟

➤ از رقابت انگلستان و پرتغال استفاده کرد.

➤ با کمک کشتی های جنگی انگلستان، پرتغالی ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند.

انگلستان با اخراج پرتغالی ها ، زمینه نفوذ خود را در ایران مستحکم کرد.

نقاشی قدیمی از میدان نقش جهان که نشان دهنده

رونق تجارت در دوره صفوی است.

برقراری روابط
سیاسی و بازرگانی
ایران با برخی
کشورهای اروپایی

نتیجه
افزایش
تولید و
تجارت

افزایش اقتدار و
امنیت کشور در
زمان صفویه

تاسیس شرکت های بزرگ تجاری توسط اروپاییان در آن زمان

گسترش روابط تجاری با کشورهای دیگر مخصوصا ایران

رقابت با هم در برقراری ارتباط با دیگر کشورها

فرستادن نمایندگانی برای عقد قرار دادهای بازرگانی به کشور ما

در دوره صفویه، جهانگردان زیادی از اروپا به ایران آمدند. تعدادی از آنها در سفرنامه‌های خود، مطالبی درباره جغرافیا، منابع طبیعی، عقاید و آداب و رسوم مردم ایران نوشتند. نوشته‌های جهانگردان اروپایی در شناساندن تاریخ اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ایران عصر صفوی و نیز منابع ثروت ایرانیان ارزش و اهمیت فراوانی دارد.

شاردن، بازرگان فرانسوی، یکی از مشهورترین جهانگردانی است که در عصر صفوی به ایران آمد. او در سفرنامه چندجلدی خود، دیده‌ها و شنیده‌هایش از ایران را شرح داده است.

باید توجه داشت که توصیف برخی جهانگردان از جامعه و فرهنگ ایران، گاهی همراه با جهت‌گیری‌های خاص، آمیخته با خطاهای بارز در فهم فرهنگ و رفتار مردم ایران و با سیاه‌نمایی‌های دور از انصاف علمی بوده است.

Geafavi صفوی دبیر مطالعات اجتماعی فارس، جهرم